

« zurück blättern vor »

MAŁDRZYK subst. m., ab 1392; auch *mądrzyk*, *mąłdrzyk*, *mędrzyk*, *modrzyk*, *mondrzyk*. **1)** ‘Käse aus süßer Milch’ – ‘serek ze słodkiego mleka’: 1392 Chm s.270, SSNO *Janko Maldrzik*. o 1417 AKH XI 407, STP *Maldrziky caseos*. o 1431 StPPP II nr 2371, STP *Viginti capetas formalium al. maldrziky*. o 1496–1497 WarschPozn I 435, STP *Pro caseis et maldrziky*. o 1542 Cresc. 560, L **Mąłdrzyki abo kraianki wycisłe, po lesicy rozłożyć*. o 1561 1.Leop.Reg.17 18, L *Weźmij miarę mąki i dziesięć małdrzyków*. o vor 1611 Dzwon. B.4, L *Po półkach pełno mądrzyków*. o (1637) 1959–1963 Baryka, LEWAŃSKI IV 166 [król] *sie temu dziwuje, żeście mu jakiego / Nie przywieźli małdrzyka w dar ukraińskiego Abo bryńdze wołyńskiej*. o 1638 Tw.Dafn. 44/6 *ja Mąłdrzyki tobie y pirogi / Y co nayśłodzey zebrałszy śmietany / Wsporę pod wieczór nalała trzy nogi?* o 1776 Dudz, MAY *małdrzyk – syr z słodkiego mleka*. o [LBel.] 1780 Włodek Sł, MAY *Małdrzyk – mądrzyk, serek płaski*. o [arch.] 1896 SRG 74, DOR *Okupowano się żakom i młodzi, składając im do kobiatek jaja i małdrzyki, aby nie oblewali wodą*. – STP, SPXVI, MACZ, CN, TR, L, SWIL, Sw (stp.), DOR (przestarz.). **2)** ‘Gebäck mit Käse’ – ‘ciasto z serem’: 1783 Wiel.Kuch. 417, L **Mondrzyki robią z słodkiego mleka, z podpuszczką czyli animelką, które wyciśnięte w talerki układają, i w maśle obsmażają*. o (1792) 1950 Bogusł.W.Henryk 92, DOR *Może WPan lubisz małdrzyki albo sielankę ze słodkiej śmietany*. o †1841 Niem., Sw *Na podwieczorek świeże usmażyć modrzyki*. o †1849 Goł., Sw *Mądrzyki, rodzaj pierożków z sera słodkiego z dodaniem jaj, smażonych na maśle*. o (1853–1855) 1900 Kaczk.Gniazdo 46, DOR *Szlachta piła na dobre, przekasając to piernikiem toruńskim, to małdrzykami, to innym pieczywem*. o (†1861) 1881 Chodź.Pisma III 90, DOR *Weszła do domu dla przygotowania sielanki i małdrzyków na wieczerzę dla gości*. o vor 1902 Jeż, Sw *Matka posiadała sekrety na nalewki, kolduny i mądrzyki*. o 1920 Was.S. Przep. 235, DOR *Było dla amatorów wino i różne łakocie, ale szczególnież smaczne były małdrzyki z konfektami*. o [LBel.] (vor 1939) 1947 Dissłowa 257 *Małdrzyki [...] smażyć z obydwóch stron w maśle. Dodać można do małdrzyków kwaśną śmietanę*. – L, Sw, LSP, DOR. **3)** *złożyć ręce w małdrzyk* ‘die Hände vor sich kreuzen (als Geste des guten Benehmens bei Töchtern aus der besseren Gesellschaft)’ – ‘złożyć dłonie na krzyż wewnętrznymi ich powierzchniami do siebie, co należało do cech skromnego zachowania się dobrze wychowanej panny’: 1854 Pług Zagon III 10, DOR *Idą dzieweczki, rączęta w mądrzyki, oczki pilnują, co robią trzewiki*. o (1887–1888) 1949–1951 Sienk.Wołod.II 76, DOR *Siadła na stolku, złożywszy ręce w małdrzyk, a buzię w ciup, jak przystało na skromną i przystojnie wychowaną panienkę*. – Sw (przen.), LSP (przen.), DOR (fraz.). ◊ **Var:**

małdrzyk subst. m., 1417 AKH XI 407, STP ◦ [LBel.] (vor 1939) 1947
Disslowa 257 – STP, SPXVI, MAĆZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR;
mądrzyk subst. m., vor 1611 Dzwon. B.4, L ◦ (1675) 1679 Haur Ek. 178, L
◦ †1849 Goł., SW ◦ 1854 Pług Zagon III 10, DOR ◦ [LBel.] vor 1902 Jeż,
SW – L, SW, DOR (daw.); *mądrzyk* subst. m., [hapax] 1542 Cresc. 560, L –
L (zan.), SW (stp.); *mędrzyk* subst. m., (1854) 1987 Zawadzka 219 – TR, L,
SW; *modrzyk* subst. m., [hapax] †1841 Niem., SW – nur SW; *mondrzyk*
subst. m., [hapax] 1783 Wiel.Kuch. 417, L – nur L (zan.). ◊ **Etym:** mhd.
malter, *malder* subst. n., ‘eine gewisse Zahl; eine Anzahl Käse’, LEX, nur
für Inh. 1, 2. ◊ **Konk:** *sernik* subst. m., bel. seit 1854 (1987) Zawadzka,
zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1, 2. ◊ **Hom:** *modrzyk* subst. m., ‘Kornblume’,
bel. seit 1437, STP; *modrzyk* subst. m., ‘Purpurhuhn (Porphyrio
porphyrio)’, zuerst geb. SWIL. ◊ **Der:** *małdrzykowaty* adj., ‘käseförmig’,
[hapax] 1568 SienHerb L2#v, SPXVI *Rzepá długa y małdrzykowáta Rapum
longum. Napus vulgaris et rotundum [!]*. Zuerst geb. L. ❖ Auch wenn
małdrzyk formal eine Ableitung von †*małdr* ist, läßt sich die Bedeutung
‘Käse’ nicht von poln. *małdr* ableiten, sondern sie geht auf eine andere
Teilbedeutung des mittelhochdeutschen Vorlagewortes zurück. Und zwar
läßt sich *małdrzyk* von mhd. *malder* ‘eine Anzahl Käse’ ableiten, die Belege
(ab 1417!) und die Buchungen im Polnischen zeigen jedoch eindeutig (gegen
BRÜCKNER SE), daß *małdrzyk* von Anfang an ‘eine bestimmte Käsesorte’
und nicht ‘eine Anzahl beliebiger oder auch bestimmter Käse’ bezeichnet.
Die literarischen Belege von 1637 und 1661 beziehen sich auf Bauernkäse;
ähnlich (1663) 1922 Zimor[owicz] B 171, BRÜCKNER SIELANKA. Ende des
18. Jhs. wird Inhalt 1 von Dudz[ínski], MAY und Włodek Sł, MAY als
ungewöhnlich bzw. alt bezeichnet. Als Personennamen ist *Maldrzik* bereits
1392 (s.o.), 1397 und 1399 in Krakau belegt (SSNO). Inhalt 2 ist eine eigene
polnische Entwicklung. Inhalt 3 ist eine metaphorische Anwendung von
Inhalt 2 (wohl nach der Form des Gebäcks). Die Varianten *mądrzyk*,
mędrzyk und *modrzyk* sind Ergebnis eines Versuchs, die ungewöhnliche
Lautfolge [-oidr̥] durch Volksetymologie zu beseitigen (zu *mądry* ‘weise’
oder *modry* ‘blau’); *mondrzyk* ist rein graphisch.

« zurück blättern vor »